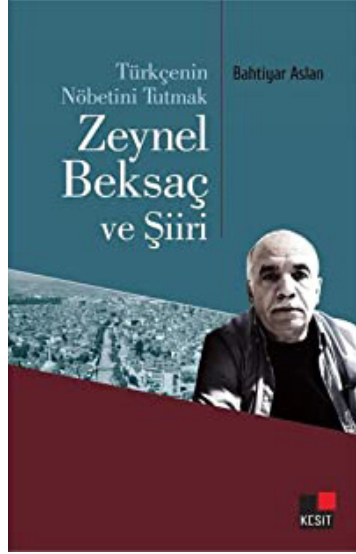

Kitap Tanıtımı/Book Review

Yasin YAVUZ*

ASLAN, Bahtiyar (2019). *Türkçenin Nöbetini Tutmak: Zeynel Beksaç ve Şiiri*, İstanbul: Kesit.

Bugün genel olarak kabul gören Yeni Türk Edebiyatı araştırmalarının ihmal edilen bir tarafı vardır: Balkanlardaki Yeni Türk Edebiyatı araştırmaları. Bu sahadada eser veren yazar ve şairler Türkiye'dekilere nazaran çok daha zor şartlarda yazmış, bir kültürün devamlılığını sağlamışlardır. Bahtiyar Aslan da Türkçenin Nöbetini Tutmak üst başlıklı eserinde bunu vurgulamış ve *"bütün olumsuz şartlara, yasaklara, engellere rağmen Türkçeyi yaşatmak, Türkçe edebiyat yapmak, şiir*

* Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, ysnayavuz@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0344-964X.

yazmak, hikâye yazmak hiç değilse takdiri hak ediyor” (s. 8) demiştir. Aslan bu çalışmayı, kendi deyimiyle, gecikmiş bir hakkı teslim etmek için yapmıştır. Bahtiyar Aslan, 2019’da Kesit Yayınlarından çıkan eserinde Kosova’nın önemli sanatçılarından biri olan Zeynel Beksaç’ı yetiştirdiği çevreden sanat yaşantısına kadar geniş bir yelpazede irdelemiştir

Türkçenin Nöbetini Tutmak: Zeynel Beksaç ve Şiiri başlıklı kitap “Ön Söz” ve “Sonuç” bölümleriyle birlikte iki ana bölümden oluşan kitap 190 sayfadır. İlk bölüm “Zeynel Beksaç’ın Hayatı ve Sanatı” başlığını taşır. Bu bölümde Zeynel Beksaç’ın Hayatı, Eğitim Hayatı, Çalışma Hayatı, Sanat Hayatı ve Sanat Anlayışı alt başlıkları vardır.

Aslan, ilk kısımda şairin yetiştiği aile ortamından ve ev ortamından bahseder. İkinci kısım, yani Eğitim Hayatı başlıklı bölümde ise şairin çocukluk döneminden gençliğindeki eğitime kadarki süreci ele alır. Aslan, Beksaç’ın tarlada, bağda çalışan babasına azık götürmekten büyük bir keyif aldığını söyler. Beksaç’ın bu dönemlerde rengarenk ağaçların, çiçeklerin arasında geçen bir yolculuk yaptığını ve sonraları şiirinde oluşan tabiat görüşünün buradan kaynaklandığını da ifade eden Aslan, böylece Beksaç şiirindeki tabiat görüşünün biyografik taraflarını da bu şekilde izah etmiş olur. Aslan’ın verdiği bilgilere göre, Beksaç ilk şiirlerini Doğru Yol Derneğine üye olduktan sonra yazar. Buradaki etkinlikler onu derslerinden daha çok etkilemiştir. Beksaç, Birlik Gazetesi’nde, Sevinç ve Tomurcuk dergilerinde şiirler yayımlamaya başlamış, kısa söyleşiler yapmıştır. Hem şiire hem de müziğe olan ilgisi Beksaç’ı okuldan uzaklaştırmış, eğitim hayatını bitirmiştir.

İlk bölümün üçüncü kısmı olan *Çalışma Hayatı* ise klasik bir çalışma takviminin izahından çok Beksaç’ın yıllar boyu verdiği mücadelenin özeti durumundadır. Aslan, “Zeynel Beksaç’ın hayatında Doğru Yol Kültür Sanat Derneği’nin çok önemli bir yeri vardır” (s. 15) diyerek söze başlar ve ekler, “şair henüz 14-15 yaşlarında iken bu derneğin kapısından içeri girmiş ve bir daha hiç çıkmamıştır” (s. 15). Burası, bir bakıma, Beksaç’ın sanat yaşantısına yön veren rüzgârın estiği yerdir. Çok yönlü bir sanat adamı olarak Beksaç, gazetecilikten radyo programcılığına, televizyon yayıncılığından dernek yöneticiliğine kadar pek çok alanda çalışmıştır. Ancak, onun hayatının her ânında merkezî olan şey sanat ve yazıdır. Nitekim Beksaç, sanat hayatı boyunca dergiden hiç kopmamış, daima bir şeyler yazmıştır. Bunun en somut örneği ise 1999 yılından bu yana çıkartmış olduğu Türkçemadlı çocuk dergisidir.

İlk bölümün son kısmı ise Sanat Hayatı ve Sanat Anlayışı başlığını taşır. Pek çok sanatçı gibi Beksaç da sanata dair ilk etkileri ailesinden alır. Bahtiyar Aslan, şairin ilk olarak annesinin söylediği türkülerden etkilenmiş olabileceğini söyle-

dikten sonra onu şiire ve yazıya yönelten asıl kişinin babası Nurettin Bey olduğunu ifade eder. Nurettin Bey, dini eserler ağırlıklı olmak üzere, büyük bir kitap iptilasıdır. Yunus Emre, Mevlâna ve Mehmet Âkif başta olmak üzere eline geçen Türkçe metinleri okuyan Nurettin Bey, önemli gördüğü gazete yazılarını kitap aralarına saklar (s. 19). Beksaç, Bahtiyar Aslan'ın kendisiyle yaptığı özel görüşmede babası Nurettin Bey'in Türk Edebiyatı ve Hisar gibi dergileri takip ettiğini, Ahmet Kabaklı'ya defalarca mektup yazdığını söyler (s. 19). Beksaç, kitap aralarına saklanan yazıları bulur, okur. Bu okumalar Beksaç'ın dil ve edebiyat bilincinde büyük bir önem arz eder. Yine *“Ankara Radyosunda babasıyla birlikte haberleri, ardından müzik programlarını dinleyen şair, böylece Türkiye ve Türkçe ile irtibat kurmakta, anadilin[in] sesine, tınısına, rengine alışmaktadır”* (s. 20). Denilebilir ki, Türkçe Beksaç'ı Beksaç da Türkçeyi tutmuş, sarmış ve bir daha asla bırakmamıştır. Aslan'ın ifadesiyle *“sistemli bir poetika yazan şairlerden olmayan”* (s. 22) Beksaç, dergilerde dağınık halde bulunan yazılarında genel olarak Türkçeyi ve yöresinin yaşantılarını imlemektedir. O bir hesaplaşma içerisindedir. Aslan bu durumu şöyle açıklar: *“Beksaç'ın gelenekle ilişkisi bir hesaplaşmaya, fakat inkâr etmeyi amaçlamayan bir hesaplaşmaya dayanır”* (s. 24). Şair, geçmişten/gelenekten kaçmaz. Çünkü bunun imkânsız olduğunun bilincindedir. Buna karşılık geleneği kutsayarak tekrara düşmenin ya da taklitçi olarak görünmenin de endişesini hisseder. Bahtiyar Aslan, buna *“bir nevi etkilenme endişesi”* (s. 24) der. Genel olarak Beksaç, sözü biricik addeden ve şiirde şekil ile ilgili bir tutumu olmayan, daha çok serbest şiiri tercih eden bir isim olarak öne çıkar. (s. 25-28).

Eserin ikinci bölümü Zeynel Beksaç'ın Şiirlerinde Tematik Yapı ve Üslup başlığını taşır. İkinci bölüm, sırasıyla, *“Bireysel ve Toplumsal Kimliğin Özü: Türkçe”, “Sızısı Dinmeyen Özlem: Anavatanın Çağırısı”, “Balkanlardan Orta Asya'ya Akan Gönül: Beksaç ve Türk Dünyası”, “Bireysel Tarihten Toplumsal Tarihe: Otobiyografisi ve Prizren”, “Kültür ve Toplumsal Kopuş: Balkanlar ve Göç”, “Geleceğin Kurgusu: Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı”, “Haksızlığa Başkaldırı: İsyân ve Eleştiri”* ve *“Zeynel Beksaç'ın Şiirlerinde Dil ve Üslup”* olmak üzere toplam sekiz kısımdan oluşur. Bahtiyar Aslan, bu bölümde Beksaç'ı bir şair olarak öne çıkaran her unsur büyük bir titizlikle irdelemiştir.

İkinci bölümün ilk ara kısmı olan *Bireysel ve Toplumsal Kimliğin Özü: Türkçe'de* Aslan, şairin dil konusundaki hassasiyeti üzerine eğilir. Aslan, söze kimlik kavramını açıklayarak başlar ve *“sen kimsin?”* sorusuna verilen yanıt ile kimliğin tanıtımını bulur. Bu noktada Zeynel Beksaç'ın da *“sen kimsin?”* sorusuna cevap verirken Türkçe konuşuyor olma özelliğini öne çıkaran şairlerden biri olduğunu (s. 32) ifade eder. Hakikaten de şair, dile iletişim aracı olmanın ötesinde, miras edasıyla yaklaşıp onu kendisinden sonraki kuşağa da aktarmayı amaçlayan bir felsefeye sahiptir. Beksaç, Türkçeye hem yetişkinler hem de çocuklar için yazdığı

şiiirlerde sarılır. Bahtiyar Aslan ise bu durumu “şairin hem biyolojik hem de psikolojik hayatı Türkçe ile devam etmektedir” (s. 34) şeklinde açıklar.

Sızısı Dinmeyen Özlem: Anavatanın Çağrısı başlıklı ikinci kısımda ise Beksaç ve Türkiye ile olan ilişkisi ele alınır. Bahtiyar Aslan, bu kısma ise vatan kavramını açıklayarak başlar ve “vatanın durağan bir toprak parçasından çok dinamik ve canlı bir coğrafyayı” (s. 49) işaret ettiğini söyler. Aslan, vatanın din açısından da kıymetli olduğunu ekleyerek sözü Beksaç’ın Türkiye sevgisine getirir. Aslan, Beksaç’ın Türkiye sevgisini en iyi dile getirdiği şiirinin Sevdan Kuşatmış Yüreği mi olduğunu söyler. Aslan’a göre uzun bir destan gibi okunmaya müsait olan bu şiirde şair, aşk kavramını merkeze alarak sevgili olarak Türkiye’nin kişileştirilmiş ve şiir tarihi boyunca sevgiliye atfedilen hitaplar, metaforlar ve imgeler bu şiirde Türkiye’nin şahsında toplanmıştır (s. 51). Bahtiyar Aslan, şairin, sevgilisi Türkiye’nin savaşlarla, antlaşmalarla çizilen sınırların suniliğini vurguladığını ve şaire göre Türkiye’nin asıl sınırlarının tarihsel ve kültürel sınırlarla inşa edildiğini söyler (s. 52). Beksaç, şiirlerinde bu tavrın tipikleştiği ve İzmir, İstanbul gibi farklı şehirleri şiirlerine taşıdığı söylenebilir.

Bahtiyar Aslan, *Balkanlardan Orta Asya’ya Akan Gönül: Beksaç ve Türk Dünyası* başlıklı üçüncü kısımda Beksaç’ın şiirlerindeki anavatanın peşi sıra ata yurdu ele alır. Aslan’ın deyimiyle anavatanı Türkiye olan şair, doğal olarak, Orta Asya’yı da ana yurt olarak benimsemiştir (s. 69). Almatı’da Bir Yeşil Dal Olsam ve Kıbrısname gibi şiirleriyle tüm Türk Dünyası’nı kucaklayan Beksaç, bu geniş coğrafyayı tarih bilinci ile yorumlar (s. 73).

Bireysel Tarihten Toplumsal Tarihe: Otobiyografi ve Prizren başlıklı dördüncü bölüm ise şairin hayatından şiirine tevarüs eden hatıraları ve Prizren ele alınır. “Zeynel Beksaç şiirinde, kendi geçmişine doğru yolculuk yaparken mekânın hafızasına başvurur” (s. 83) diyen Aslan, Beksaç’ın şiirlerinde hatıralar ile birlikte sokağı, caddesi, taşı, toprağıyla bir Prizren yattığını imler. Zeynel Beksaç, şiirlerinde geçmişe giden bir isimdir. Şair geçmişe gidişi nostaljik bir tutum olarak görür. Bahtiyar Aslan ise onun şiirlerinde kişisel tarihe önemli ölçüde önem veren bir şair olduğunu; doğup büyüdüğü şehir olan Prizren’in mimari eserleri, caddeleri, sokakları, insanları, onun şiirinde birer anı nesnesi işlevi gördüğünü vurgular (s. 89).

Kültürel ve Toplumsal Kopuş: Balkanlar ve Göç’te Aslan, Beksaç’ın şiirlerine sosyolojik bir açıdan yaklaşır ve pek çok Balkan sanatçısının ele aldığı göç olgusunu ele alır. Aslan’a göre, gardan kalkan herhangi bir tren bile şaire göçü hatırlatır. Bu psikolojik çöküş Beksaç’ın şiirlerine de yansımıştır. Aslan, Beksaç’ın hiçbir şiirinde göçü onaylamadığını ve her zaman direnerek orayı vatan yapan değerleri

savunmayı öne çıkardığını söyler. Zira her göç, Türkçenin sesini biraz daha alçaltmaktadır (s. 101).

Zeynel Beksaç'ın sanatı ele alındığında ilk göze çarpan unsurlardan biri de çocuğa ve çocukluğa olan eğilimidir. Bahtiyar Aslan da bu çerçevede Geleceğin Kurgusu: Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı adlı kısımda bu meseleye eğilmiştir. Daha önce Beksaç'ın Türkçem adlı bir çocuk dergisi çıkarttığını söylemiştik. Aslan, bu derginin çocuklara hasredilmesini devamlılık bilincinin önemli göstergelerinden biri olarak sayar (s. 103). Aslan'a göre şairin özellikle çocukluk temalı şiirleri çocukluk hislerine, çocukluğunun geçtiği saadet mekânlarına, çocukluk oyunlarına ve çocukluğun sâfiyetine duyulan özlemi içerir. (s. 105). Bu noktada, Bahtiyar Aslan, Beksaç'ın şiirlerini üç başlık altında ele alır:

1. *Çocuk Temalı Şiirler*

2. *Çocukluk Temalı Şiirler*

3. *Çocukların İçinden Yazılmış Şiirler (106).*

Aslan, Beksaç'ın çocuk temalı şiirlerinde çocuk sevgisi ve çocukluğa duyulan özlemin ön plana çıktığını söyler. Ayrıca Beksaç'ın şiirlerinde çocuk sevgisi, bireyi hayatın tüm zorluklarından, sıkıntılarından arındıran bir duygu olarak öne çıktığını da imler (s. 107). Aslan, bu bölümde Beksaç'ın şiirlerinde çocuk ve aile arasındaki ilişkiyi de sorgular, anne ve babanın çocuğun psikolojik ihtiyaçları arasında ilk sırada olduğunu söyler. Aslan, ayrıca "Beksaç'ın Şiirlerinin Çocuk Kahramanları" adlı bir kısa bölüm daha açar ve burada Beksaç'ın çocuk şiirlerinde, kendi çocukları olan Attila ve Yeşim, yeğeni Semra ve kurgusal bir özne olan Akça aracılığıyla pedagojik tutumu yansıttığını söyler (s. 123).

Aslan'ın deyimiyle Beksaç, çocukluk temalı şiirlerinde ise "yalınlığa ve içtenliğe vurgu yapar. Böylece sahip olduklarının değerini hatırlatır. Şairin şiirlerinde beliren bir başka çocukluk da kendi kişisel tarihine gönderme yapan, geçmişinden ve tecrübelerinden hareketle açıklanan çocukluktur. Beksaç, kendi çocukluk günleri ve mekânları üzerinden yaşadığı toprakların mazisini diri tutar" (s. 133-137).

Çocukların İçinden Yazılmış Şiirler başlığında ise şairin empati yaparak kimi zaman dünyaya çocukların gözüyle baktığını söyleyerek başlayan Aslan, asıl önemli saptamayı ise bu başlık altında ele alınabilecek şiirlerin büyük bir kısmına söyleyiş bakımından mâni havasının hâkim olduğunu söyleyerek yapar (s. 141). Aslan, Beksaç'ın bunu bilinçli yaptığını söyler. Çünkü eğer şair şekil ve biçim mükemmeliyetçiliği yaparsa o zaman bu şiirler çocuğun yazdığı şiir olmaktan çıkar. Aslan'a göre bu şiirler hatalarıyla da bir çocuğun yazdığı şiirler olarak kabul edi-

lebilir (s. 141-142).

İkinci bölümün önemli kısımlarından olan Haksızlığa Başkaldırı: İsyân ve Eleştiri’de ise Aslan, “Onlar’ın Eleştirisi”, “Biz’deki Züppelerin Eleştirisi” ve “Çağ Eleştirisi” olmak üzere üç farklı isyan ve eleştiri başlığı açar. Bu bölümde Aslan, şairin karşısına yerleştirdiği onlar ve mücadele zamanında onlar’dan olan züppeler ile birlikte dönem/çağ eleştirilerini örnekendirir. Aslan’a göre “*Bekaş, siyasi dayatmalarla ortaya çıkan ‘biz’ ve ‘onlar’ ayrımı üzerinden Balkanlardaki sosyo-politik durumu şiirlerine taşıdığı gibi çıkarları uğruna her türlü değeri yok sayan ve ‘züppe’leşmeye başlayan sözde aydınları da olumsuzlar*” (s. 161).

İkinci bölümün son kısmı olan Zeynel Bekaş’ın Şiirlerinde Dil ve Üslup’ta Aslan, söze şairin şiirinin bireye değil topluma ulaşmayı amaçlayan bir ideoloji taşıdığını ve bu doğrultuda Türkiye’deki sadeleşme akımından etkilendiğini söyleyerek başlar (s. 163-164). Daha sonrada “Şiirdeki Şekil Anlayışı”, “Bekaş’ın Şiir Cümleleri”, “Dildeki Sapmalar”, “Yazınsal Sapmalar”, “Ses Bilimsel Sapmalar” ve “Tekrarlar” gibi teknik hususlar üzerine eğilir.

Aslan, Sonuç bölümünde ise eser boyunca yaptığı saptamaları kısaca özetleyerek genel bir Bekaş profili çizmiştir. Genel itibarıyla “gecikmiş bir haklı” başarılı bir şekilde “teslim eden” Aslan, güçlü ve kuşatıcı bir incelemenin de nasıl olabileceğini gözler önüne sermiştir.

Kaynakça

Aslan, B. (2019). Türkçenin Nöbetini Tutmak: Zeynel Bekaş ve Şiiri. İstanbul: Kesit.